

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การเมืองไทยภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ทหารและข้าราชการที่เป็นกลุ่มพลังในระบบราชการที่มีบทบาทในการแทรกแซงทางการเมือง โดยอ้างความไม่พร้อมทางการเมือง ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ ทำให้ทหารและข้าราชการสามารถรักษาอำนาจและสามารถแสวงหาอำนาจให้แก่ตนและกลุ่มตนเอง ต่อมาเมื่อกำลังในระบบราชการอ่อนแอลงทำให้การเมืองไทยกลายเป็นการประนีประนอมร่วมกันระหว่างกลุ่มพลังในระบบราชการ กลุ่มพลังนอกระบบราชการ เป็นเพราะการไม่สามารถแทรกแซงทางการเมืองได้ง่าย แต่อย่างไรก็เงื่อนไขความมั่นคงแห่งชาติทำให้ทหารสามารถมีบทบาทในการผลักดันการเมืองการกำหนดนโยบายทางการเมืองได้เสมอ โดยประชาชนไม่มีโอกาสมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่เป็นผู้รับรู้อาการเปลี่ยนแปลงและผลของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการอ้างความมั่นคงแห่งชาติทำให้ทหารและข้าราชการสามารถเข้าแทรกแซงทางการเมืองและผลักดันทางการเมืองการกำหนดนโยบาย โดยไม่ได้รับการต่อต้านจากกลุ่มพลังนอกระบบราชการ และกลายเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปกติในสายตาของประชาชน

ทหารและข้าราชการจึงสามารถดำรงไว้ซึ่งสถานภาพและบทบาททางการเมืองจนเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความเข้มแข็ง และเป็นสถาบันทางการเมืองที่สามารถจะควบคุมกลุ่มพลังนอกระบบราชการได้เสมอ หากกลุ่มพลังนอกระบบราชการใดต้องการบั่นทอนอิทธิพล อำนาจ และผลประโยชน์ของทหารและข้าราชการแล้ว ทหารและข้าราชการก็จะทำลายกลุ่มพลังนอกระบบราชการเหล่านั้น เห็นได้จากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ทำให้บทบาทของนิสิตนักศึกษาถูกทำลายลงหรือในกรณีพรรคการเมือง ทหารและข้าราชการจะอาศัยระบบกฎหมายและข้อปฏิบัติต่างๆ กำหนดกรอบและเกณฑ์ เพื่อกำหนดบทบาทของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามความต้องการของทหารและข้าราชการ

ในการตราพระราชบัญญัติพรคการเมืองก็เช่นกัน ทหารได้พยายามผลักดันให้พระราชบัญญัติพรคการเมืองมีทิศทางเป็นไปตามที่กลุ่มของตนเองต้องการ คือ พรคการเมืองจะต้องตอบสนองต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและความมั่นคงทางการเมือง โดยอาศัยข้ออ้างเรื่องความมั่นคงแห่งชาติผลักดันแนวความคิดเรื่องการสร้างระบบพรคอย่างรวดเร็วจนมาโดยไม่คำนึงถึงวิวัฒนาการตามธรรมชาติของพรคการเมืองและสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ดังนั้น ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติพรคการเมือง พ.ศ. 2524 นั้น จะไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิ และเสรีภาพในการดำเนินกิจการทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญ และจำกัดรูปแบบให้บุคคลบางกลุ่มที่มีลักษณะจำเพาะตามที่พระราชบัญญัติพรคการเมืองกำหนดไว้เท่านั้น จึงมีสิทธิและมีเสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ดังจะเห็นได้จากมาตรา 7 ที่กล่าวถึงผู้มีสิทธิในการจัดตั้งพรคการเมืองจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ และไม่เป็นภิกษุสามเณร นักพรต หรือนักบวชและจะต้องมีจำนวนตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไป ผู้ที่จัดตั้งพรคการเมืองได้จะต้องหาสมาชิกให้ครบจำนวนห้าพันคน และกระจายกันอยู่ในแต่ละภาคไม่น้อยกว่าภาคละห้าจังหวัด จังหวัดละไม่น้อยกว่าห้าสิบคน ประเด็นดังกล่าวนี้ได้สะท้อนถึงการจำกัดสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค แต่มีความสอดคล้องกับเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมืองบนพื้นฐานความมั่นคงแห่งชาติ

ทั้งนี้ทหารได้พยายามที่จะสร้างระบบพรคการเมืองที่มีฐานมาจากมวลชน โดยกำหนดระเบียบการจัดตั้งพรคการเมือง คุณสมบัติของสมาชิกพรคการเมือง การจัดตั้งสาขาพรคการเมืองและเน้นถึงเรื่องวินัยจรรยาบรรณของสมาชิกพรคการเมือง ซึ่งเป็นความพยายามให้พรคการเมืองมีความเป็นเอกภาพและพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง โดยเริ่มจากการผลักดันในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 กำหนดกรอบของสิทธิทางการเมืองและแนวทางการจัดตั้งพรคการเมืองไว้ และถูกนำมาขยายเป็นระเบียบปฏิบัติในพระราชบัญญัติพรคการเมือง พ.ศ. 2524 โดยมีนโยบายที่ต้องการให้พรคการเมืองมีน้อย เป็นพรคการเมืองใหญ่มีระเบียบวินัย และมีฐานมาจากมวลชนอย่างแท้จริง ซึ่งในการตราพระราชบัญญัติพรคการเมือง ถึงแม้ทหารจะมิได้แสดงออกอย่างชัดเจนในการผลักดันนโยบาย แต่ตัวแทนของฝ่ายทหาร (ข้าราชการและวุฒิสมาชิก) ได้แสดงออกมาอย่างชัดเจนถึงความพยายามที่จะผลักดันนโยบายดังกล่าวออกมาเป็นพระราชบัญญัติให้ได้ นอกจากนั้นโครงสร้างทางการเมืองที่เอื้ออำนาจให้ทหารมีบทบาทในการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกสภา

ผู้แทนราษฎรก็เป็นอีกแนวทางที่สามารถวิเคราะห์ถึงบทบาทของทหาร ที่ควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกผู้แทนราษฎรให้เป็นไปตามนโยบายหลักที่วางไว้ได้

ดังนั้นจึงเป็นการยืนยันได้อย่างชัดเจนว่า พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ได้เกิดขึ้นสอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ 2521 อย่างชัดเจน เพราะจากกรอบและเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญ 2521 ซึ่งมีลักษณะนามธรรมได้นำสู่นิยามการปฏิบัติการในรูปพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ซึ่งรัฐธรรมนูญ 2521 ถูกกำหนดตามเจตนารมณ์ของทหารซึ่งเป็นกลุ่มหลักของพลังในระบบราชการ และข้าราชการพลเรือนซึ่งเป็นกลุ่มรองของพลังในระบบราชการ เป็นผู้นำเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ 2521 มาจัดทำเป็นพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 เพื่อให้เห็นภาพในการปฏิบัติตามนโยบายให้บรรลุผล ทหารจึงมีส่วนผลักดันนโยบายในรูปของพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ตามกรอบและเกณฑ์แห่งรัฐธรรมนูญ 2521 นั้นเอง

ซึ่งการพยายามสร้างพรรคการเมืองที่แข็งแกร่งและการพัฒนาพรรคการเมืองให้มีความเป็นสถาบันมากขึ้น โดยพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ดังกล่าว จึงปรากฏมีลักษณะดังนี้คือ

1. พรรคการเมืองต้องเป็นพรรคใหญ่ และมีจำนวนน้อยพรรค (มาตรา 7)
2. พรรคการเมืองต้องมีเอกภาพ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งในแนวตั้ง (Verticle) คือ ความสัมพันธ์จากเบื้องบนอันหมายถึงความถึง หัวหน้าพรรคจนถึงล่างสุดอันหมายถึงสมาชิกพรรค รวมทั้งในแนวนอน (Horizontal) คือ ความเห็นพ้องต้องกันในระดับคือมีความเห็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยทั่วไป (มาตรา 7, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 27, 28, 31, 32, 33)
3. พรรคการเมืองต้องมีการจัดองค์การที่สลับซับซ้อน มีการประชุมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกได้รับรู้ความเป็นไปในพรรค และเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายที่สำคัญ ๆ (มาตรา 15, 16, 17, 18, 19, 20, 27, 28, 31, 32, 33)

4. พรรคการเมืองต้องเป็นพรรคที่มีรากฐานมาจากมวลชน (Mass) กล่าวคือ เป็นพรรคที่หยั่งรากลึกถึงประชาชน ทุกภาคทุกจังหวัด ไม่ใช่พรรคที่รวมตัวกันเฉพาะบุคคลชั้นนำของสังคม (มาตรา 7)

และจากกฎข้อบังคับต่างๆ ก็จะถูกตรวจสอบอย่างใกล้ชิดจากนายทะเบียนพรรคการเมือง (มาตรา 6) คือ ปลัดกระทรวงมหาดไทย จึงกล่าวได้ว่าพรรคการเมืองที่เป็นสถาบันเท่านั้นจะทำให้เกิดเสถียรภาพ ทางการเมืองได้ ซึ่งจะต้องประกอบด้วย

1. การปรับตัว (adaptability) หมายถึงความสามารถในการปรับตัวของพรรคการเมือง ไม่ว่าจะป็นนโยบาย อุดมการณ์ หรืออะไรก็ตาม เพื่อให้เข้ากับบรรยากาศทางการเมือง

2. ความมีเอกภาพ (coherence) หมายถึงพรรคการเมืองจะต้องมีเอกภาพมีความสอดคล้องต้องกัน (consensus) ไม่ว่าจะป็นทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคมก็ตาม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มีอุดมการณ์ร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวินัย และจรรยาบรรณของสมาชิกพรรค

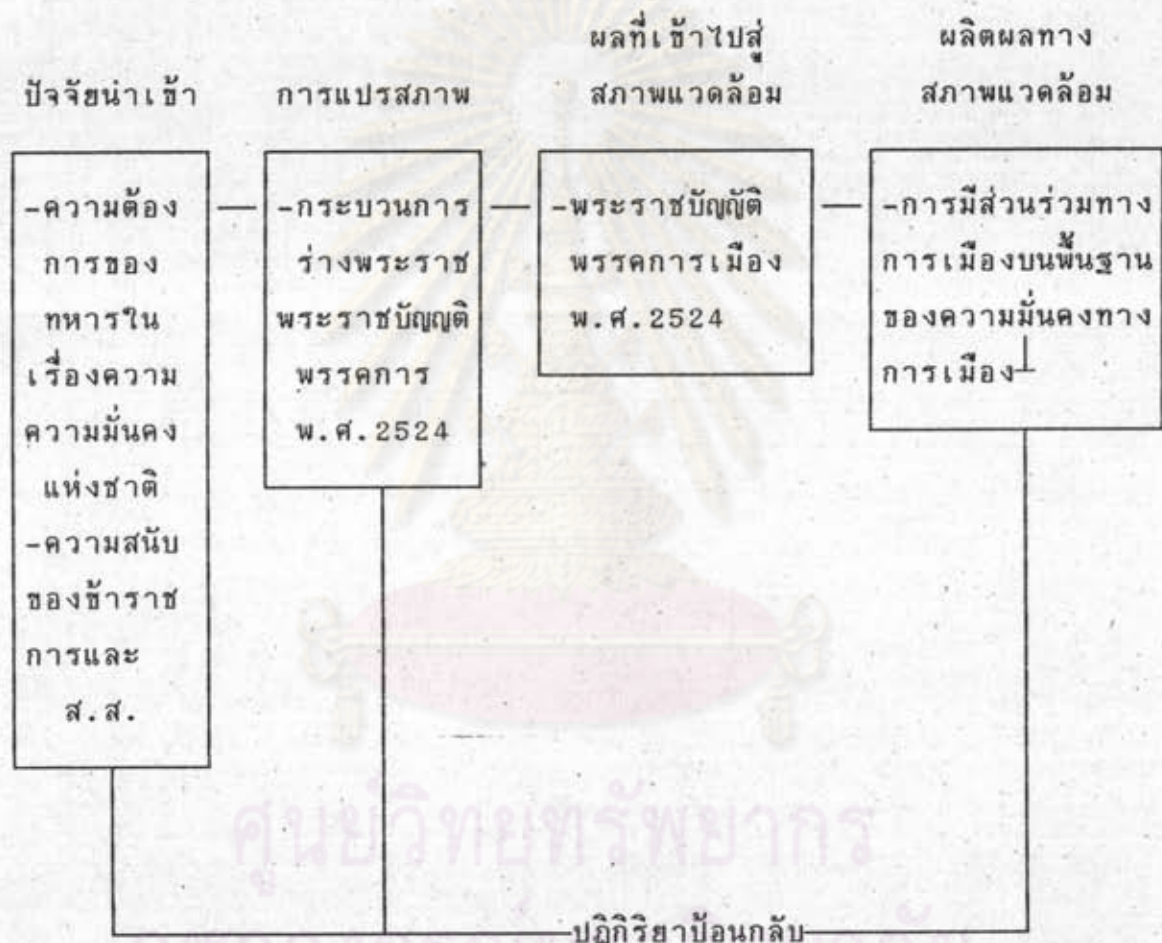
3. ความสลับซับซ้อน (complexity) หมายถึงพรรคการเมืองจะต้องมีการจัดองค์การที่สลับซับซ้อนเพื่อรองรับความแตกต่างของคนในสังคม (differentiation) หยั่งรากลงไปถึงมวลชนเป็นพรรคมวลชนนั่นเอง

4. ความมีอิสระ (autonomy) หมายถึงพรรคการเมืองเป็นอิสระโดยไม่ขึ้นอยู่กับหน่วยงานหรือระบบราชการ ทั้งนี้เมื่อพรรคการเมืองมีเอกภาพ มีการจัดองค์การที่ดีแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องพึ่งหน่วยงานอื่น

ลักษณะของความเป็นสถาบันดังกล่าว พรรคการเมืองต้องเกิดจากภาพรวมตัวของบุคคลที่มีความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมร่วมกัน ซึ่งจะต้องมีประวัติศาสตร์และความเป็นมาร่วมกัน เช่นความแข็งแกร่ง แต่การที่จะพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันโดยเร็ว จึงมีการกระทำที่เป็นลักษณะสวนทางกับธรรมชาติโดยใช้กฎหมายบังคับให้เกิดอุดมการณ์ร่วมกัน การปล่อยให้พรรคการเมืองขึ้นอย่างอิสระจะทำให้เกิดพรรคขึ้นมากและเป็นพรรคใหญ่ได้ยาก ดังนั้น คณะกรรมการ

จึงสร้างเงื่อนไขที่จะทำให้พรรคการเมืองมีจำนวนน้อยพรรค มีเอกภาพ และมีกา
จัดองค์การที่รากฐานมาจากมวลชนตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524
โดยอาศัยเงื่อนไขความมั่นคงแห่งชาติ ดังจะสามารถวิเคราะห์โดยอาศัยตัวแบบแนว
ความคิดของอัลมอนต์และเพาเวลล์ได้ดังนี้

ภาพที่ 5.1 ภาพแสดงการวิเคราะห์กระบวนการตราพระราชบัญญัติพรรคการเมือง
พ.ศ. 2524 ตามแนวความคิดของอัลมอนต์และเพาเวลล์

จะเห็นได้ว่าแนวความคิดของอัลมอนต์ ได้สะท้อนบทบาทของทหารที่ต้อ
งการจะให้มีความมั่นคงแห่งชาติสำหรับควบคุมความประพฤติ ภายใต้สัญลักษณ์ของพรรคการเมือง
เมืองต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีเสถียรภาพและระเบียบแบบแผน และการ
ให้ความสนับสนุนคือการแสดงความเคารพนับถือพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.
2524 รวมทั้งการให้ความร่วมมือทั้งจากระบบราชการและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
โดยมีกลไกของรัฐบาลเป็นกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งผลที่ออกมาคือพระราชบัญญัติ

พรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ที่มีพื้นฐานอยู่บนความมั่นคงแห่งชาติมีผลบังคับใช้ใน
 สังคมสามารถควบคุมความประพฤติของพรรคการเมืองและสมาชิกพรรคการเมือง
 ทำให้สังคมเกิดความมั่นคงทางการเมืองและขยายไปสู่ความมั่นคงแห่งชาติ แต่
 อย่างไรก็ตามหลังจากได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นเวลาถึง 10 ปี
 ภาพลักษณ์ที่ปรากฏ พรรคการเมืองยังคงไม่สามารถเป็นตัวแทนของมวลชนได้อย่าง
 แท้จริงและไม่ปรากฏว่ามีพรรคการเมืองใดที่ใหญ่พอที่จะตั้งเป็นรัฐบาลโดยไม่จัดตั้ง
 เป็นรัฐบาลผสม อีกทั้งพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังเปิดโอกาสให้แต่เฉพาะผู้มีฐานะหรือ
 นายทุนเป็นส่วนใหญ่ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้เป็นปฏิกริยา
 บ่อนกลีบและนำไปสู่การรัฐประหารในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 อีกครั้ง

ข้อเสนอแนะ

เราอาจสรุปได้ว่าในระยะเวลาที่ผ่านมาเกือบ 60 ปี แม้ระบบ
 ประชาธิปไตยของประเทศไทยจะประสบอุปสรรคนานาประการทำให้การพัฒนาการ
 เมืองการปกครองของเราต้องหยุดชะงัก เป็นไปด้วยความล่าช้ามีการจลาจล
 การปฏิวัติ การรัฐประหาร การยึดอำนาจ การเดินขบวน การเรียกร้อง การ
 ประท้วงต่อต้านการปลุกระดม และการก่อความวุ่นวายต่างๆ แต่ระบอบประชา
 ธิปไตยของไทยก็ได้พัฒนามาทีละเล็กละน้อย ดังปรากฏว่าสถาบันทางการเมือง
 สำคัญ ๆ โดยเฉพาะพรรคการเมืองตลอดจนการเลือกตั้งกำลังก้าวหน้าไปช้า ๆ
 อย่างมีระเบียบทำให้ประชาชนตื่นตัวในเรื่องสิทธิและหน้าที่มากขึ้น ซึ่งเห็นได้จาก
 การไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน 3 ครั้งที่ผ่านมาคือ ในปี พ.ศ.
 2522 พ.ศ. 2526 พ.ศ. 2529 และครั้งสุดท้ายในปี พ.ศ. 2531 นั้นมีผู้ใช้
 สิทธิเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ว่าพรรคการเมืองโดยส่วนใหญ่จะได้รับการสนับสนุนจาก
 พ่อค้าหรือนายทุนและปฏิบัติตามนโยบายพ่อค้าหรือนายทุนมากกว่าอุดมการณ์ ทำให้
 พรรคการเมืองมักจะจำกัดอยู่ในกลุ่มคนเพียงไม่กี่คน หรือจำกัดอยู่แต่ในวงราชการ
 หรือพ่อค้าที่ร่ำรวย ดังนั้นแทนที่พรรคการเมืองจะเป็นเครื่องมือในการควบคุมการ
 บริหารของรัฐบาล กลับกลายเป็นว่ารัฐบาลเป็นเครื่องมือของพรรคการเมืองที่จะ
 ควบคุมบริหารประเทศ โดยพรรคการเมืองต่างๆ เข้ามาดำเนินกิจการทางการเมือง
 เพียงมุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตัว รวมไปถึงการแสวงหาผลประโยชน์โดยอาศัยกลไก
 ทางการเมือง นับว่ามีผลเสียต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยเพราะจะทำให้
 ความศรัทธาของประชาชนที่ต่อพรรคการเมืองเสื่อมลง และส่งผลไปถึงความมั่นคง
 แห่งชาติด้วย

พรรคการเมืองจึงมีภาระกิจต่อการสร้างศรัทธาของประชาชน เพราะถ้าปราศจากความศรัทธาเชื่อถือของประชาชนเสียแล้ว ความมั่นคงของพรรคการเมืองและความมั่นคงแห่งชาติก็จะดำเนินไปมิได้ การสร้างศรัทธาดังกล่าวนั้นพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องปฏิบัติให้เหมาะสม สอดคล้องกับความรู้สึกนึกคิดของประชาชนส่วนใหญ่ และต้องยืนหยัดอยู่กับหลักการที่ถูกต้องของระบอบประชาธิปไตย

การพัฒนาการเมืองต้องอาศัยเวลาและความต่อเนื่องพอสมควร ในการสร้างความเข้าใจและการฝังรากลงในระบบการเมืองไทยที่ชัดเจนเพื่อสะท้อนความจำเป็นที่สังคมการเมืองนั้นๆ โดยมีสถาบันพรรคการเมืองเป็นกรอบกำหนดสัมพันธภาพของอำนาจทางการเมืองที่จะละเมิดหรือทำลายไม่ได้

ความสัมพันธ์ระหว่างทหารและข้าราชการสะท้อนได้อย่างชัดเจนว่าความล้มเหลวของการปกครองระบอบประชาธิปไตยมิได้เกิดจากการแทรกแซงสู่ระบบการเมืองมากเกินไป แต่เกิดจากการขาดจิตสำนึกในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของระบบการเมือง

ดังนั้นการที่ทหารมีอิทธิพลต่อการรักษาเสถียรภาพของระบบการเมืองภายใต้ความมั่นคงแห่งชาติย่อมนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงแก่ระบบการเมือง โดยเฉพาะพรรคการเมือง ทหารและข้าราชการทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้วยข้ออ้างความมั่นคงแห่งชาติ ส่งผลให้แต่ละฝ่ายหันหน้าเข้าหากันเพื่อต่อรองและหาข้อสรุปอันเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายเหมาะสมกับสถานการณ์ความมั่นคงแห่งชาติมากที่สุด ซึ่งจะต้องเป็นไปตามข้อตกลงที่ใช้เป็นกรอบกำหนดสัมพันธภาพอำนาจทางการเมืองในลักษณะที่มีการผสมผสานระหว่างแนวความคิดความต้องการ และผลประโยชน์ที่จัดตั้งพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 เพื่อจัดตั้งพรรคการเมืองในอนาคต

สิ่งหนึ่งซึ่งผู้วิจัยคิดว่าจะ เป็นปัญหาหลักของพรรคการเมือง คือ การขาดเงินทุนในการซึ่งสิ่งเหล่านี้น่าจะแก้ไขได้ โดยแก้ไขพระราชบัญญัติพรรคการเมืองจากการบีบบังคับมาเป็นรูปแบบของการช่วยเหลือ ทั้งนี้รัฐบาลอาจจะต้องจัดให้งบประมาณจำนวนหนึ่งในการสร้างสถาบันพรรคการเมืองขึ้นมาโดยมีข้อแม้ของการจัดตั้งว่าจะต้องมีความเป็นสถาบันและความเป็นพรรคที่มีฐานจากมวลชนเป็นเงื่อนไขสำหรับพรรคการเมืองที่มีสมาชิกมากๆ โดยอาจจะกำหนดเป็นเงินค่าตอบแทน

แทนต่อบุคคลว่าจะได้เท่าไร ถ้าพรรคไทยมี ส.ส. มากก็เอาจำนวน ส.ส. คูณกับเงินค่าตอบแทนต่อคน ได้เท่าไรก็ให้กับพรรคที่มี ส.ส. จำนวนเท่านั้นตามความเหมาะสมของพรรคการเมือง ซึ่งรัฐบาลจะต้องให้เงินอุดหนุนจำนวนนี้และจะต้องมีการควบคุมการใช้ เพื่อมิให้พรรคการเมืองนำเงินที่ได้ไปใช้ในกิจการที่ไม่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจการของพรรค

ซึ่งถ้าหากกระทำได้เช่นนี้ กลุ่มพลังนอกระบบราชการก็จะพยายามรวมตัวกันเองโดยไม่ต้องบีบบังคับเพื่อให้ได้รับเงินอุดหนุนช่วยเหลือจากรัฐบาล ทำให้เกิดสำนึกของผลประโยชน์ร่วมกัน และก็จะทำให้เกิดเอกภาพในการแก้ไขปัญหาต่างๆ พรรคการเมืองก็จะเข้มแข็งมากขึ้นด้วยการที่แก้ไขพระราชบัญญัติพรรคการเมืองให้อยู่ในรูปแบบของการช่วยเหลืออำนวยความสะดวกต่อพรรคการเมือง ทำให้พระราชบัญญัติพรรคทำหน้าที่ได้ถูกต้องต่อการตอบสนองต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ 2521 ในอันที่จะให้การอำนวยความสะดวกและรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนดำเนินกิจกรรมทางการเมือง สถานการณ์อาจจะบีบบังคับให้จำเป็นต้องออกพระราชบัญญัติพรรคการเมืองลักษณะดังกล่าวมาในสมัยนั้น แต่หากสถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปพระราชบัญญัติก็น่าจะปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนต่อไป

จะเห็นได้ว่าปัจจัยเหล่านี้ล้วนแต่มีส่วนสนับสนุนเสถียรภาพระบบการเมืองไทย ที่มีผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกระบบการเมืองที่ทำให้สถาบันทหารและข้าราชการต้องปรับบทบาทภายหลังที่ถูกลดความสำคัญลงระดับหนึ่ง และการประนีประนอมทางความคิดกลายเป็นสิ่งจำเป็นที่เร่งด่วนที่จะต้องเกิดขึ้น จนเกิดกรอบคิดที่ผสมผสานแนวความคิดและผลประโยชน์ของกลุ่มพลังในระบบราชการและกลุ่มพลังนอกระบบราชการในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ที่เหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในระบบการเมืองอย่างกว้างขวางมิใช่จำกัดอยู่เพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งทำให้องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติมีอำนาจสูงสุดได้อย่างแท้จริง ทหารและข้าราชการก็ได้พยายามสร้างการยอมรับจากกลุ่มพลังนอกระบบราชการ ด้วยการแต่งตั้งตัวแทนเข้าเป็นกรรมาธิการร่วมร่างพร้อมทั้งให้โอกาสในการวิพากษ์วิจารณ์ร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 อย่างอิสระและเปิดเผย รวมทั้งกำหนดเวลาอันจำกัดและชัดเจนต่อการพิจารณาพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งเป็นสิ่งประกันว่ากระบวนการทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยจะต้องเกิดขึ้นพร้อมกับประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ส่งผลให้ระบบ

ราชการจำเป็นต้องยอมผูกพันตนเองเข้ากับเงื่อนไขหรือกฎเกณฑ์ของบทบัญญัติ ทำให้สะท้อนภาพการยอมรับในกติกาการปกครองแม้ว่าจุดมุ่งหมายที่แท้จริงแล้วส่วนใหญ่ต้องการเข้าไปมีส่วนแบ่งในอำนาจ เมื่อกลุ่มผู้ได้เปรียบในสังคมอันได้แก่ระบบราชการและนักการเมืองอาชีพที่มาจากกลุ่มผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจยอมผูกพันตนเองเข้าอยู่ภายใต้รูปแบบการปกครอง ความชอบธรรมจะต้องได้รับในประเด็นของขอบเขตการสนับสนุนจึงมีสูงเพียงพอต่อการดำรงอยู่เพราะระบบการเมืองไทย และเสถียรภาพหรือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในระบบการเมืองไทยก็ขึ้นอยู่กับเฉพาะกับกลุ่มผู้ได้เปรียบเท่านั้นในพระราชบัญญัติพรการเมือง พ.ศ. 2524

ภาพสะท้อนออกมาก็คือ ความสำคัญของสิ่งที่เรียกว่าการยอมรับหรือขอบเขตของการสนับสนุนที่กลุ่มต่างๆ ในระบบการเมืองของไทยต่อระบบการเมืองการปกครองในปัจจุบัน เพราะได้มีการเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญทำให้กลายเป็นระบอบการเมืองที่มีความสมเหตุสมผลตามหลักการของระบอบประชาธิปไตย ประกอบกับได้มีการถือปฏิบัติสืบเนื่องติดต่อกันมานานนับสิบปี ภายใต้การเมืองระบบประชาธิปไตยแบบราชการ ทำให้ระเบียบวิธีการทางการเมืองได้รับการยอมรับจากฝ่ายต่างๆ อย่างกว้างขวาง ไม่แต่เฉพาะในหมู่นักการเมืองที่มาจากกาเลือกตั้งเท่านั้น แม้ทหารหรือข้าราชการเองก็จำเป็นต้องยอมรับในความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย